

ایران در دوران معاصر

بابک خرم‌دین سردار بزرگ ایرانی

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۲۸ دی ۱۳۹۱ ۴۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

تولد و جوانی بابک در روستای بلال‌آباد در حومه اردبیل به دنیا آمد. بنابر گفته‌ی واقد بن عمرو التمیمی (اولین کسی که زندگی بابک را به تحریر آورده است)، پدر بابک مرداس (در کتب مختلف نام‌های دیگری نیز ذکر شده) از اهالی تیسفون، پایتخت ساسانیان، بود که به آذربایجان مهاجرت کرده بود. مادر او ماهرو نام داشت که اهل آذربایجان بود. نام کتاب واقد بن عمرو التمیمی اخبار بابک نام دارد که اکنون در دست نیست. ادامه در ادامه مطلب در کتاب البدء والتاریخ که مأخوذ از کتاب اخبار بابک است آمده است که جاویدان بن شهرک

تولد و جوانی

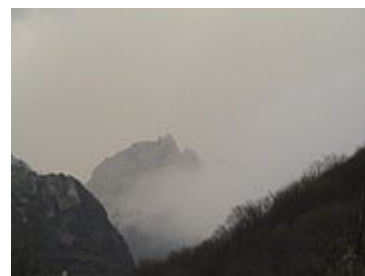
بابک در روستای بلال آباد در حومه اردبیل به دنیا آمد. بنابر گفتهٔ واقد بن عمرو التمیمی (اولین کسی که زندگی بابک را به تحریر آورده است)، پدر بابک مرداس (در کتب مختلف نام های دیگری نیز ذکر شده) از اهالی تیسفون، پایتخت ساسانیان، بود که به آذربایجان مهاجرت کرده بود.

مادر او ماهرو نام داشت که اهل آذربایجان بود. نام کتاب واقد بن عمرو التمیمی اخبار بابک نام دارد که اکنون در دست نیست.

ادامه در ادامه مطلب

در کتاب البدء والتاریخ که مأخوذ از کتاب اخبار بابک است آمده است که جاویدان بن شَهْرک (در تاریخ طبری و بعضی از کتاب های دیگر جاویدان بن سهل ثبت شده است) یا شَهْرک (در التنبیه والاشراف) رئیس جاویدانیّه (از خرمیان) در مسیر بازگشت از زنجان در ده بلال آباد در منزل مادر بابک توقف می‌کند. به سبب کاردانی بابک جاویدان از بابک خوشش می‌آید و با اجازه مادرش او را همراه خود می‌برد و او را سرپرست اموال و املاک خود سازد.

مدتی پس از آنکه بابک در خدمت جاویدان بسر می‌برد، جاویدان بر اثر زخمی از دنیا می‌رود. در این کتاب نقل شده است که همسر جاویدان به سبب علاقه‌ای که به بابک داشت به پیروان جاویدان اعلام می‌کند که روح جاویدان در بابک حلول یافته است و او می‌بایست جانشین جاویدان باشد. با کمک زن جاویدان، بابک طی تشریفات جانشین جاویدان و پیشوای خرمیان می‌شود و بابک نیز آن زن را به همسری خود درمی‌آورد. این بخش از کتاب اخبار بابک را می‌توان درست دانست. زیرا چنانکه منابع دیگر مانند مقدسی بیان می‌نمایند خرمیان به تناسخ اعتقاد داشتند و به «تغییر اسم و تبدیل جسم» قائل بودند.

قلعه بابک در قله کوه

جنبش خرم‌دینان

بابک مدتی پس از آنکه به جانشینی جاویدان درآمد، یعنی در سال ۱۹۵ هجری خورشیدی، همزمان با خلافت مأمون خلیفه عباسی در شمال آرتاوایل (اردبیل کنونی) علیه عباسیون قیام کرد. او با همسایگان ارمنی خود متحد گردید و توانست حمایت امپراتور بیزانس تئوفیلوس را بدست آورد.

هدف نهایی بابک اتحاد مجدد ایران و رهایی ایران از قید خلفای عباسی بود.

بابک پیرو آیینی بود که آمیخته‌ای از آیین زرتشتی و مزدکی بود.

او و پیروان او معتقد بودند که ابومسلم نمرده است و او منجی است که روزی دوباره بازخواهد گشت و عدالت را در جهان برقرار خواهد کرد. قیام بابک نزدیک به بیست سال طول کشید. بابک زمانی شکست خورد که متحد پیشین او افشین به او خیانت کرد. با شکست بابک و دستگیری او بسیاری از خرم‌دینان به امپراتوری بیزانس پناهنده شدند و پیروان او بعدها در سایر مذاهب اسلامی حل گردیدند و می‌توان گفت که قیام خرم‌دینان عملاً آخرین جنبش بزرگ و سازمان یافته احیای دینی ایران پیش از اسلام بود.

مرگ

او در هفتم ژانویه سال ۸۳۸ میلادی برابر با ۶ صفر ۲۲۳ هجری قمری (۱۷ دی ۲۱۶ هجری خورشیدی)، به دستور معتصم بالله کشته شد.

ابتدا دست و پای وی را به تدریج قطع کردند. سپس جنازه مثله شده اش را در شهر سامرا بر سر دار کشیدند. بر طبق بعضی منابع سر او را بعداً برای نمایش در شهرهای دیگر و خراسان گردانند.

بابک در همان محلی به دار آویخته شد که دیگر قیام کننده ضد عباسی، مازیار، شاهزاده طبری بعدها به دستور خلیفه عباسی به دار آویخته شد. بعضی منابع مانند خواجه نظام الملک طوسی در کتاب سیاست‌نامه نقل می‌کنند که

در هنگامی که دست اول بابک را می‌بریدند. بابک صورتش را با دست دیگرش به خون آلوده می‌کرد. وقتی معتصم علت آنرا پرسید. بابک پاسخ داد که چون خونریزی باعث رنگ پریدگی صورت می‌شود من صورتم را خونین می‌کنم که کسی گمان نکند که بابک ترسی به دل راه داده است.

امروزه برخی از مردم آذربایجان به اشتباه ایشان را به عنوان نماد بزرگ ترک های آذربایجانی می دانند و نماد بزرگ گروهک پانتورکیسم در آذربایجان هست.

واپسین تاریخ‌نویس (کپی نویس) ارمنی گزارش داد که: «بابک، سربازان‌اش را گارد جاویدان می‌نامید؛ نامی که هخامنشیان بر سپاه زبده خود گذاشته بودند و ساسانیان نیز از آنها پی‌روی کردند.» ↑ Crone, The Nativist Prophets of Early Islamic Iran

بابک خرم‌دین	
مقام:	رهبر انقلابی جنبش سرخ جامگان
تبار:	ایرانی
پدر او:	
جنسیت:	مرد
کار مهم:	مبارزه برضد اشغالگری اعراب پس از حمله اعراب به ایران
تولد:	۱۷۴ هجری خورشیدی

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «بابک خرم‌دین سردار بزرگ ایرانی»، پارسیان دژ، ۱۳۹۱.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وب‌سایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://www.parsiandej.ir/articles/1070/pdf/بابک-خرم‌دین-سردار-بزرگ-ایرانی.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵